

Махновський Д. С.,

*старший науковий співробітник Центру досліджень інтелектуальної
власності та трансферу технологій НАН України*

УДК 347.7

**ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
ПРИ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ЩОДО ДОСЛІДНИЦЬКИХ ДАНИХ В
УКРАЇНІ**

**ISSUES OF PROTECTION OF PROPERTY RIGHTS ON INTELLECTUAL
PROPERTY OBJECTS WHILE ADAPTING EU LEGISLATION ON RESEARCH
DATA IN UKRAINE**

*Досліджуються проблеми захисту майнових прав інтелектуальної
власності при адаптації законодавства ЄС щодо дослідницьких даних в
Україні на прикладі Національного фонду досліджень України.*

Ключові слова: дослідницькі дані, публічна інформація, відкриті дані.

*The problems of protection of property rights on intellectual property subjects
while adapting the EU legislation regarding research data towards Ukrainian
legislation are being investigated - using example of the National Research
Foundation of Ukraine.*

Keywords: research data, public information, open data.

В законодавстві України відсутнє поняття дослідницькі дані, яке застосовується в законодавстві ЄС. Також на відміну від ЄС в Україні відсутнє спеціальне законодавство яким регулюються правовідносини пов'язані з використанням та повторним використанням дослідницьких даних.

Проте в інформаційному праві України використовується поняття публічна інформація у формі відкритих даних, визначення якої наведено у ст.10¹ Закону України «Про доступ до публічної інформації» [1].

Стаття 10¹ Закону не містить положень щодо захисту чи умов яких необхідно дотримуватись при розміщенні відкритих даних. Лише щодо публічної інформації у формі відкритих даних яка містить персональні дані встановлено умови, дотримання яких є обов'язковим при оприлюдненні та наданні на запит.

Частиною 4 ст. 10¹ Закону встановлено, що Кабінет Міністрів України визначає Перелік наборів даних які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, вимоги до формату і структури таких наборів даних, періодичність їх оновлення. Так згідно Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних³ Національний фонд наукових досліджень України (надалі Фонд) визначено розпорядником інформації, що здійснює оприлюднення набору даних «База даних наукових розробок та досліджень, що фінансуються Національним фондом досліджень» у формі відкритих даних.

Згідно п. 36. Порядку конкурсного відбору та фінансування Національним фондом досліджень проектів з виконання наукових досліджень і розробок[2], затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2019 р. № 1170, після завершення проекту грантоотримувач подає Фонду заключний звіт про його реалізацію. Інформація про результати реалізації проекту разом із заключним звітом та звітом про використання бюджетних коштів у рамках реалізації проекту протягом п'яти робочих днів розміщується на офіційному веб-сайті Фонду для вільного доступу у *формі відкритих даних* відповідно до Закону України “Про доступ до публічної інформації”.

³ Положення затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 835
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

Порядком не передбачено захист майнових прав інтелектуальної власності на результати проекту, що розміщуються на офіційному веб-сайті Фонду для вільного доступу у формі відкритих даних.

В законодавстві ЄС положенням ст. 10¹ Закону України «Про доступ до публічної інформації» відповідає Директива (ЄС) 2019/1024 Європейського Парламенту та Ради від 20 червня 2019 року «Про відкриті дані та повторне використання інформації державного сектору» [3]. Директива встановлює правила та вимоги до оприлюднення та повторного використання інформації у вигляді документів та дослідницьких даних державного сектору.

Під терміном «документ» розуміється будь-який зміст, незалежно від його носія (паперова чи електронна форма або як звуковий, візуальний чи аудіовізуальний запис); або будь-яка частина такого вмісту. Дослідницькі дані означають документи в цифровій формі, крім наукових публікацій, які збираються або виготовляються в ході науково-дослідницької діяльності та використовуються як докази в дослідницькому процесі, або загальноприйняті дослідницьким співтовариством як необхідні для підтвердження висновків та результатів досліджень (ст. 1).

Преамбула Директиви містить положення щодо відкритого доступу: «Відкритий доступ розуміється як практика безкоштовного надання кінцевому користувачеві онлайн-доступу до результатів досліджень без обмежень щодо використання та повторного використання, окрім можливості вимагати підтвердження авторства. Політика відкритого доступу спрямована, зокрема, на надання дослідникам і широкій громадськості доступу до дослідницьких даних якомога раніше в процесі розповсюдження та полегшення їх використання та повторного використання.

Однак у цьому контексті слід належним чином брати до уваги занепокоєння щодо приватності, захисту персональних даних, конфіденційності, національної безпеки, законних комерційних інтересів, таких як комерційна таємниця, і прав інтелектуальної власності третіх сторін

відповідно до принципу «наскільки можливо відкрито, настільки закрито, наскільки необхідно».

Також у ст.1 зазначається, що директива не розповсюджується на дані, що є конфіденційною комерційною інформацією (включаючи комерційні, професійні секрети, секрети компанії);

В ст.10. Директиви наголошується, що держави-члени повинні підтримувати доступність дослідницьких даних, ухвалюючи національну політику та відповідні дії, спрямовані на те, щоб публічно фінансовані дослідницькі дані були відкрито доступними («політика відкритого доступу»), дотримуючись принципу «відкритості за замовчуванням» і сумісного з принципами FAIR.

У цьому контексті питання, що стосуються прав інтелектуальної власності, захисту персональних даних і конфіденційності, безпеки та законних комерційних інтересів, повинні бути прийняті до уваги відповідно до принципу «наскільки відкрито, настільки закрито, наскільки необхідно». Ці політики відкритого доступу мають бути спрямовані на дослідницькі організації та організації, що фінансують дослідження. Дослідницькі дані можна повторно використовувати для комерційних або некомерційних цілей відповідно до розділів III та IV, якщо вони фінансуються державою та дослідниками, організаціями, які проводять дослідження або організації, що фінансують дослідження, вже оприлюднили їх через інституційне або предметне сховище. У цьому контексті повинні бути враховані законні комерційні інтереси, діяльність з передачі знань та існуючі права інтелектуальної власності».

Зважаючи на вище наведене можливо зробити висновок, що:

(а) Виходячи з визначення дослідницьких даних наведеного в Директиві (ЄС) 2019/1024 науковий результат у формі звіту навіть в електронній формі, не відноситься до дослідницьких даних;

(б) Дослідницькі дані розміщуються у відкритому доступі лише за умов відсутності в них конфіденційної інформації, персональних даних,

комерційної таємниці, інформації з обмеженим доступом, інформації щодо якої встановлено права інтелектуальної власності, комерційної інформації.

(в) Виходячи із змісту Закону України «Про доступ до публічної інформації», видам даним, які згадуються у Законі (ст. 6, 15 та інш.), зазначений Закон не має розповсюджуватися на науково-технічну інформацію та результати ДР у формі наукового звіту.

(г) положення пункту 36 Порядку конкурсного відбору та фінансування НФД щодо розміщення заключного звіту про виконання проекту для вільного доступу у *формі відкритих даних* є прямим порушенням положень ст. 10 Директиви (ЄС) 2019/1024 у зв'язку з тим, що при розміщенні звіту у вільному доступі відсутні положення та механізми, які забезпечують права інтелектуальної власності, діяльність з передачі знань. законні комерційні інтереси. Так, оприлюднення ноу-хау, конфіденційної інформації, комерційної таємниці, що може міститися у звіті, може призвести до неможливості патентування результатів досліджень та використовувати ноу-хау для їх комерціалізації.

Також п. 36 Порядку суперечить Закону України «Про авторське право і суміжні права» та обумовлює порушення майнових прав автора на відтворення твору, яким є науковий звіт, права на подання своїх творів до загального відома публіки, а також до порушення інших положень самого Порядку. А саме пп. 38, 39, де визначається «Майнові права інтелектуальної власності, створеної під час проведення досліджень і розробок за рахунок грантової підтримки, належать грантоотримувачу, крім випадків, передбачених частиною другою статті 11 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій». «Авторські права учасників проектів, підтриманих Фондом, реалізуються відповідно до цього Порядку і законів».

Зазначимо, що згідно із частиною 2 ст. 10¹ «Про доступ до публічної інформації» «Публічна інформація у формі відкритих даних є дозволеною для її подальшого вільного використання та поширення. Будь-яка особа може

вільно копіювати, публікувати, поширювати, використовувати, у тому числі в комерційних цілях, у поєднанні з іншою інформацією або шляхом включення до складу власного продукту, публічну інформацію у формі відкритих даних з обов'язковим посиланням на джерело отримання такої інформації».

Як ми бачимо, правовий режим використання публічної інформації у формі відкритих даних є іншим ніж для об'єктів права інтелектуальної власності, у тому числі авторського права, включаючи твори науки, об'єктів комерційної таємниці, винаходів тощо та відноситься саме для певного кола документів розпорядників, для яких не вимагається зазначення авторства, дозволяється без додаткового дозволу використовувати будь-якій особі у комерційних цілях.

Навіть, якщо б автори Положення намагалися віднести звіт про проведені дослідження до публічної інформації, вони мали б визначити порядок поводження зі звітами, які містять конфіденційну інформацію, службову інформацію, таємну інформацію (див. ст. 7, 8, 9 Закону), а також в частині іншої інформації ніж інформація з обмеженим доступом, передбачити, що використання звітів (розділів звітів) здійснюється відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» [4] та законодавства щодо охорони прав інтелектуальної власності з укладанням з суб'єктами авторського права на звіти (такими суб'єктами можуть бути залежно від договірних відносин з авторами - або наукова установа, ЗВО, або автори, або автори та установи спільно) ліцензійних договорів, що забезпечують можливість ННФ здійснити дії з відтворення та подання звітів до загального відома публіки

(д) у зв'язку з наведеним положення п. 36 Порядку щодо розміщення заключного звіту для вільного доступу у *формі відкритих даних* мають бути виключені із Положення, як такі, що суперечать Закону України «Про авторське право і суміжні права» та ст. 505, 506 та частині 2 ст. 507 ЦК України щодо комерційної таємниці, а також ст. 7 Закону України «Про доступ до публічної інформації», яка визначає, що розпорядники інформації, «які

володіють конфіденційною інформацією, можуть поширювати її лише за згодою осіб, які обмежили доступ до інформації, а за відсутності такої згоди - лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини».

Також пряме застосування положень Закону України «Про доступ до публічної інформації» при регулюванні правовідносин пов'язаних з розміщенням результатів ДР у формі відкритих даних, без внесення відповідних змін до Закону, на наш погляд є помилковим та таким, що суперечить законодавству ЄС у сфері доступу до відкритих даних та повторного використання інформації державного сектору, де наголошується на необхідності врегулювання питань, що стосуються прав інтелектуальної власності, захисту персональних даних і конфіденційності, безпеки та законних комерційних інтересів при здійсненні відкритого доступу до дослідницьких даних.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011р. № 2939-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

2. Порядок конкурсного відбору та фінансування Національним фондом досліджень проектів з виконання наукових досліджень і розробок URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

3. Директива (ЄС) 2019/1024 Європейського парламенту та ради «Про відкриті дані та повторне використання інформації державного сектору» від 20.06.2019 року URL: <https://eur-lex.europa.eu/>

4. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022р. № 2811-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>